שנה שניה. HAMICPE Nr. 6.

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה . . . . . 6 כתרים
לחצי שנה . . . . 3 „
לרבע . . . . 1.50 „

באשכנז:

לשנה. . . . . . 7 כתרים

ביתר הארצות:

לשנה 8 כתרים — 8.50 פראנק.

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:
„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

מחיר מורעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח.

ברכת מז"ט חצי הכתר. בראש הגליון שני כתרים.

גליון בודד 12 הלר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו. כ"י, שלא נדפס, לא יושב לבעליו. המשנה מקומו עליו להוריענו מיר לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקומו הקורם.

מחיר שנוי אדרסה חצי הכתר.

קראקא, ה' אדר הרס"ה. גליון ו. Kraków, 10 Lutego 1905.

תחית העם היהודי.

(המשך).

רק על ידי התישבות מודרנית, מהירית, לאומית על אדמת אבותינו נוכל להחזיר את עטרת עמנו ליושנה. על ארץ חפשית תחת שמים חפשים, חפשי מן כל עכוב והפרעה, מן כל השפעה מכניעה, יחדש זקן הלאומים נעוריו כזיז שדי, יפתה תכונותיו, יפרה סגולותיו, יברא בלי מעצור תוכן מתאים להן, נשמה לאומית גדולה, יפריח תרבות יהודית אדירה, ראויה לעם בעל נסיון ועמקות שכלית כעמנו, לעם, שהודות לההלוף התמידי של אלפי שנה, שבילי התקשרות מחשבותיו הם היותר כלולים בעולם. קבוץ גליות, לאום עומד ברשות עצמו, תרבות יהודית מקורית, אלו הן התביעות הראשיות של ציונות אמתית. התרבות הלאומית היא בוהרת לשתי הקודמות, שהן, רק אמצעים לה. מטרת הציונות הלאומית היא שהלאום בתור לאום ישוב לתחיה, שינשא שמו, שיברא לו ניר בארץ אבות וישגשג שם. לא למפלט בעד הרדיפות והלחץ בהפשטה מן הלאומות אנו צריכים. מופשט מן הלאום, בתור יחיד חסר גוון, אין היהודי צריך לסבול, הוא היה יכול להתבולל, להשתמד ולהדול ע"י זה להרצין. אם הוא סובל, אם הוא נוחל בוז והוא חפץ להתקים הן לא בתור יחיד הוא סובל והפץ להתקים; הוא סובל וחפץ להתקים בתור לאום בעל תרבות מיוחדה. לא העשק והבוז הם הגורמים, כי-אם הלאומות, הרוח היהודי, ועל כן לא מפלט בשביל הפרט הנרדף, כי-אם בשביל הלאום עלינו לבקש מפלט, אשר שם ירגיע ושם ישתחרר כליל ויתפתח. שם יתקדם כל יחיד ויפרח בהתאמה שלמה לאפיו, לתכונותיו האהובות לו, המשותפות לכל העם, וכל העם יתקדם ויפרד בזה, מה שהיא קנין כל חברי העם יתפתח ויהיה לנפש כללית לאומית, שתוצאתה תהיה הדבר הכי חשוב, התרבות היהודית, צמרת התרכזות היהדות, שבשבילה יסד את מושבו ויקבץ את הגולים.

למען שכלל את הרוח הלאומי, להתהוות עם בעל תרבות עצמו צריכים אנו להקדים ולהתקין את עצמנו בגולה, צריכים אנו לחדול מהיות משועבדים לתרבות נכרים, להשתהרר ממשאה המעיק עלינו ומכהיד את נצני הלאומות, עלינו להבליט את סגולותינו הקדמוניות, שנשארו לנו, עלינו לפתח את כל התכונות המשותפות לכל העם, ולעכל בנפשנו היהודית גם את כל הגיונות הרוח האנושי הכללי, להמס בעצמיותנו הלאומית את כל יציר פיוטי, שנתהווה אצל אהרים. כמשוחררים, עומדים ברשות עצמנו, עלינו למזג את מיטב תרבות ארפה ביחיריותנו, הצריכה עוד להתעורר.

ואולם אם לא נדאג כעד הניך לאומי של אומתנו, בעד הלהבת הרגש של אהבת עמנו, בעד הרמת הכרת עצמו היהודי, בעד יקיצת השאיפה לחיים תרבותיים ברשות עצמו, אם תהיה ציון רק קרקע, למען הושיע אנשים פרטים, למען אמץ כושלים ותמוך עניים, רק מטרה, למען בריאת „אכר יהודי“, למען הגלמת איזה חלום, ולא האמצעי בעד התחזקות רוה הלאום והתפתחותו, אז תהיה ציון קץ לשאיפותינו ולתקוותינו. אם ישוב לארצו „דור המדבר“, דור שנטשטשו סגולותיו ותכונותיו המיוחדות לו, שאבדה הכרת עצמו, רור עם אזן רצועה, שחותם העברות על מצחו, חותם העבדות הנצחת, המדכאה כל הרגשת עצמו, כל רצון שואף להשתחררות הלאום, דור מחוסר כל מה שעושה ללאום הגון, — אז תאתה עלינו שואה, תפול עלינו הוה, שממנו לא נוכל למלט נפשנו. משל מפחיד משלטון עצמי בלי לאומות, בלי רוחניות עומדת ברשות עצמה, יהיו לנו היהודים באבסיניא. למרות הצלחתם, ושררתם העצמית התנוונו ויבדלו לרע בשפלותם מן כל בני הגולה. הציונות של עכשו עם כל תמונותיה היא דרך הכליון (! ? המערכת). בכור-מות עם הרמש קוצר לאומים צועד על אורח תנועה כזאת, שלאומותה איננה יותר מפטפוט איזה מלים עבריות או קריאת ספרי „שלום עליכם“ ומוררים רוזנפלד“ שאיננה מבקשת להניח אבני יסוד להתפתחות הלאום, לבנות מחיצה נגד זרמי הוץ מזיקים, ומשתעשעה רק בפרזות נפרזות. אף אם תצליח הציונית בדרך ההתפתחות הלאטית לרכוש את א"י, תקומם לנו מלכות של משוללי גוון, מריגה בארץ ליבריא של השחורים באפריקה.

הן גלי ים היפתיות הומים וסוערים ומכחידים

פיליטון.

מלך העתונים היהודים באמריקה.

בשבעה בשבט ש"ז הובילה היהדות האמריקנית לקברות את אחר מחשובי בניה, את הרב ר' כתריאל צבי שהרזון ז"ל, אבי העתונות היהודית שם, המו"ל של רובי העתונים הזרגונים והמיסד של העתון היותר חשוב והיותר גדול, ה„טאגעבלאט“ „ייורישע נאזעטען“.

אם אמת הדבר, שהעתונות היא המלכות האדירה השביעיה, דנה אדוני העתונים הנם בבחינת מלכים ואז אפשר יהיה לקרוא להמנוח: המלך היהודי אשר באמריקה.

ואמנם היה דרב המנוח שליט גדול מאד. הוא שלט על דעת הקהל היהודי בארצות הבריה. דבר שיצא מפיו, כלומר מעתוניו, מספיק היה להביא תנועה כבירה בקרב המונים גדולים. מאות אלפים איש שתו בצמא את דבריו ויהיו מוכנים לעשות את פקודותיו. מאות אלפים הנם קוראי העתונים הגדולים אשר לו, ובבחם הגדול יכול היה המנוח להשתמש תמיד, הוא ידע את רוח הקהל ושלט בו ממשלה בלי מצרים. לאשר רפץ הטה את הקהל הזה בין בעניני המרינה הכלליים ובין בעניני היהודים הפרטיים. כשהתיך ר' את חמתו ביהודי קישינוב וכל העולם היהודי התעורר להראות ע"י נדבותיו הגדולות את רגשי השתתפותו באסון האומה, ראינו אז מה בחו של שרהזון: ע"י עתוניו נאספו לטובת השדודים יותר מחצי מיליון כהר — יותר משיכלה לאסוף האורגני-זציה הציונית בלה ברוסיא עצמה! בבחירות מדיגיות באמריקה ידעו כל רבי המדינה, שעתוני שרהזון הנם גורם כביר מאד, מפני שהם משפיעים על המוני היהודים כלם.

אפשר אמנם למצוא מגרעות רבות בעתוני אמריקה היהודים. בודאי הם חסרים הרבה, בודאי יש בשביל מה להתרעם עליהם, ביחור במקצוע הספרותי שבהם, ובודאי חוטאים הם חטאים הרבה, שלא פה המקום לעמוד עליהם. אבל, אם בנידון איהם החטאים אפשר לבקיש להם זכות ברנאי המקום, בחבר הסופרים שהיו מבוני דספרות ההוא, הנה עוד יגדל ערכם שבעתים, אם בהנאים כאלה השיגו מעלה כל כך חשובה במקצוע הפובליציסטיקה. אנו, באירופא פה כתאוננים תמיד, ובצדק, שאין העתונות שלנו דבוקה עם הקהל, אינה עומדת עמו בקשר רוחני אמיץ ואינה באת-כחו האמיתית. שם באמריקה אין להגיד זאת בשום אופן. שם הצליחה העתונות היהודית לברוא דעת הקהל באמת והיא משתדלת תמיד, להיות לראי נאמן לאותה דעת הקהל וגם להשפיע עליה בהכרה ברורה. יתר-שאת זה, שיש לעתונות האמריקנית על עתונותנו האירופאית, מרימה את הראשונה למדרגת במה עממית אמתית. המרבר מעל עמודי העתונים האמריקנים יכול להיות בטוח, כי מדבר הוא אל העם העברי ולא לבד למספר פחות או יותר גדול של בעלי-בתים חשובים או של משכילים עצלים. שם העם הי עם עתוניו, מתלכר עמהם לנפש פיעלת אחת, מבקש בהם פתרון שאלות חייו הקטנות עם הגדולות ומוצא בהם תמיר את המצית נדנודי נשמתו באותו יום, את אנחות סבלותו הקשה, כמו את עליצות גאותו בחופש האזרחי. מענין הוא לקרוא את תשובות הרדקציה, התופשות שם מקום הגון בכל העתונים וכנראה נערכות הן ע"י חכמים ולומרים מומחים, כדי לראות עד כמה הנם שם העתונים אבות העם וידידיו באמת. מה לא ישאל שם הקורא את עתונו? מראה מקום בש"ם ופוסקים לאיזה מאמר הלכותי או הנדי, באור איזה מקום קשה בספרות הרבנית, ספק בשאלות דת ודין האזרחיים, עצה בעניני משפחה או בעניני עסקים, תושיה בעניני האזרחות, עצות בעניני השכלה, ידיעות בדבר עבודת ומשלה-יד, אדריכות של אינסטיטוציות או גם של אנשים פרטיים — כל אלו הדברים המקיפים את חיי העם בכל שרירותיו, הנם ענין לשואלים, לשאול את פי האורים והתומים שלהם, את העתונים וענין לאלה האחרונים, להשיב בנחת ובחבה, כדרך שמורה משכיל משיב לתלמידיו החביבים.

את נפשנו היהודית. את משגבנו, שבצלו התלוננו כל ימי הגטו, הרסה כבר ההקלה בכבוד עצמנו, ומצודה חדשה מן העיים עוד לא נבנתה, אף המסד עוד לא הוחל. אין דואג ללאומות אמתית. צפוים אנחנו לכל זרם חיצוני, לכל גל הגורפנו וסוחפנו לשבלתו. ים היפתיות הולך ובולע ומטביע את רוחנו. עם השכלתו היפתית שותה בנו כל משכיל, מחוסר אנטידוטום (רעל מתנגד) לאומי, ארס מפוצץ ורוצץ, הגובר ופוצם כל ישות יהודית. כל הסופרים העברים, זו חמאת היהדות הצעירה, הלאומות המזויפת, כלם מתמזמזים ברוח היפתי. סדור מליהם, ניביהם, מחשבותיהם לוקחו כמעט בלי שנוי מחלקת נכרים, אף צל הטבעתו של החותם הלאומי אין להם. בהם, ביהודים הצעירים האלה, רואה בעל הזיה את חלוצי תחיתנו, את הגדוד, שעל כתפיו תבנה הרנסנס הלאומית, בשביבי הספרות החדשה חוזר עין החולמים, דמדומי חמה של תחיה, ארגמן של עפעפי-שחר מהתקופה המקווה, תקופת הגאולה. אבל, המביט בעין פקוחה, רואה בהם שיירת אנשים, שמכף רגלם ועד קדקדם נמסו בהלעוזיות, נמסו כלי הכרת עצמם, היוצרת ופועלת בדעת. בהתלהבותם כידודי ברק מתפרצים, כמו מעונני עופרת המבשרים סופה. ענני היפתיות, המתקשרים ומתחשרים על שמי היהדות, בולעים כל שארית זהר לאומי, מעיבים כל זיק פליט מרוח מקורי. עוד מעט וגם האור האחרון הנותר יועם, ואישון חשך יעטוף את רוחנו ושאר לאומותנו יסוף ויגוע באפלה, הודות לעורון הציונים. הנה אפס כל משען וכל מעוז להרוח היהודי, פסה כל תחירה אל לאומות אמתית. הננו נהדפים למהמורות, לא נוכל התעודד, כל תשיה לעתיד, כל כח להתיה ידחו ממנו. הננו יורדים ושוקעים, במובן היהודי הלאומי, מטה מטה. כל בעל כשרון יעבור למחנה זרים, בתור פרט חזק חסר לו קשר לאומי אמיץ, לחברו לכל אחיו בגולה, למרות רצונו יתחבר לאיזה גוף לאומי זר ויטמע. עד היום ראינו את המחזה המעציב הזה במערב ארופה; מיטב היהודים, הפיטנים, האמנים, הסופרים וכל איש רב פעלים יזנחו בגלוי את עמם ויתבוללו. והרוח המפרק והמפרד הזה יעבור גם אלינו. הפנימיות הלאומית כבר נתרוקנה, ובהפקח עיני העם, אז תתהווה אצלנו ברלין פעם שנית. מדור לדור תגרע איכות העם. והנשארים שלא היתה להם אפשרות להתבולל לגמרי בעמים, מחוסר כח המקבל ומחוסר נטיה לרוחנות ולתרבות, — עדת צוענים יהיו.

הכר את עצמך! זה הוא כלל גדול לכל הוגה, המבקש לעמוד ברשות עצמו ולכל לאום, החותר להשתחרר מתרבות זרה ולהתרומם בכח עצמו, לכל איש וחברה, השואפים, שחייהם רוחנים לא ירטבו מהשפעת זר, כי-אם יריו נובעים ממקור עצמי, זורמים בלי עכובים חיצונים, שלא יפעלו כי-אם יפעלו. עם עתיק כמונו, הנשבה בין הנכרים, שהשפעות שונות קרקרו עצמיותו, אם הוא חפץ להתגבר בעוז נעורים ולשוב להפליא תבל כבימות תקופת הזהב,— תעודתו הראשית היא, להכיר כל אשר הקיר מנפשו מיום היותו על ארץ, מה שטוה רוחו לפנים, להשיג את הוקרת ערכה האמתי של תרבותו הלאומית, לדעת את השפעתה ההיסטורית, למצא את החלקים ממנה, שנכנסו כחמרים יסודיים לתרבות ארופה, לגלות בעצמו את התכונות, שהולידו את התרבות הזאת החשובה, ולברא על ההכרה הזאת את הבסיס, שעליו יוכל לקומם את הבנין הלאומי לעתיד, לברוא את הנשמה הלאומית העשירה והגאר, שאבדה לנו כלה. כשירגיש העם את ערך רוחו, יפתח את סגולותיו, יגדיל את הניצוצים המיוחדים, שנתהוו בעמנו עד היום, יצמיח את תכונותיו המקוריות, שטשטשה היפתיות, יחתור לרכז כל מה שהמציא רוח העם, לבנות מאבניו מצודה לאומית, תרבות יהודית. „אין השכינה שורה אלא על גבור חכם ועשיר". עם נענה ונרדף, מפוזר ומפורד, אין לאל ידו לבנית תרבות גדולה. כל זמן שאין מנוח לנודד הנצחי, כל זמן שאין מקום, ששם ינפש מן הלחץ והעוני, המקיפים אותו, לא יעלה בידינו ליצור תרבות מהוגנה. עלינו להכין פה זרע בעד העתיד, בעד התרבות הלאומית, בלא זה לא נוכל לעשות דבר. יש מיש, לאומות מלאומות, אפשר ליצור; מאין אין דבר. בלי התחלות בגלות לעבודה הלאומית התרבותית, נהיה בארץ ישראל מחוסרי צבע יהודי ונקבל כל גוון זר. עלינו להכן את עצמנו כבר פה בתחירה עצומה, מבלי נטות ממנה אף רגע, להשיג ארץ בטוחה, ששם יד אויב לא תשיגנו ולא תפריע פעולתנו, שם רעל יפת לא ישבית את עצמיותנו, שם נהיה גאים על העוז החמרי של הלאום ועל תקף רוחו, ושם נהיה מכשרים לברוא תרבות אי רגילה באיכותה, שעליה ישתומם התבל.

(המשך יבא.)

פרזעמישל. מתתיהו מיזיש
(Dr. Judacus).

ענינים מדינים.

המצב באוסטריא. מועצת הממלכה בוין עסקה בשבוע הזה בענין תרומת הצבא. חפץ העבודה עודנו בתקפו ויש תקוה, כי יגמור הבית את כל עקרי צרכי הממלכה, עד שיגיע בסוף גם להועץ על ארות הבריה עם אשכנז, העתידה להביא מהפכה גמורה לחיי העמים באוסטריא-אונגריא ואשכנז. היא תגין, כנודע, בעד עובדי האדמה באשכנז ובעד בעלי החרשת באוסטריא. באשר נוסדה הברית הישנה השלטת עתה שמו המחוקקים נגד עיניהם, כי אשכנז היא בעקרה ארץ בעלת חרשת ואוסטריא ואונגריא הנה ארצות בעלות עבודת האדמה. על כן בקשה אשכנז להבטיח לה באוסטריא שוק לפרי החרשה ואוסטריא הבטיחה לה באשכנז שוק לפרי האדמה ולחמר בלתי מעיבד. תוצאות הדבר היו, כי באשכנז ירד ערך עבודת האדמה מאד, מיני מזון שם בזול והאכר עמל לריק. ובאוסטריא לא יכלה החרשת להתפתח במדרגה הגונה, כי משפט קדום לכל יושבי אוסטריא, לבכר תמיד סחורת „חוץ לארץ" על פני סחורת הארץ ובהיות המכס על סחורת אשכנז מצער, שטפה סחורה אשכנז את כל ארצות אוסטריא וסחר הארץ שפל ובזוי. את זאת תקנה הממשלה בברית החרשה. המכס על פרי החרשת מאשכנז יגדל עתה מאד ויושבי אוסטריא ואונגריא יהיו מכרחים לכפור במשפט הקדום ולעבור על מנהגם הקדוש בעיניהם, שנהגו להביא להם את צרכיהם רק מאשכנז ולמאוס בפרי חרשת אוסטריא, ולעמת זה יגדל מכס הגביל באשכנז על פרי האדמה והמקנה הבאים מאוסטריא ואונגריא ויושבי הארצות האלה יהיו מכרחים לאכל בעצמם את יבול אדמתם ואת פרי בהמתם. הלחם והבשר יהיו פה בזול. האכר יעצב והעירונים וביחוד הפועלים ירנו. אלה האחרונים ימצאו עבודה רבה, כאשר יקפצו הקונים על פרי החרשת באוסטריא, הכנסותיהם תגדלנה והוצאותיהם על הלחם תמעטנה. וההפך יהיה באשכנז וזהו טעם שביתת העבודה של מאות אלפי פועלים באשכנז כי תבער חמתם על הברית החדשה.

המצב באונגריא. קשה לדעת, איך תצא אונגריא עתה מן הקריזיס. העם גלה דעתו נגד החבור עם אוסטריא, שיסודו בברית משנת 1867, ומלך אונגריא — קיסר אוסטריא — לא יסכים ברצון, לשנות את הברית ועל כן גם לא להקים מיניסטריום מן הרוב, מהמפלגות הרוצות בשנוי הסדר הנהוג.

ולמדרגה כזו הביא את העתונות האמריקנית המנוח מר שרהזון, הוא ולא אחר! באיש הזה היתה חיה נפש זורנליסט-עסקן, שמעטים דוגמתו; הוא כמו נועד מאת ההשגחה להיות מורה דרך לרבים, ומפני שנוצר בשביל הרבים, היו מתרכזות בנפשו משאלות הרבים ורגשותיהם, וע"כ הבין למשוך אליו את הרבים ולטעת בהם אמונה ובטחון. במובן ידוע היה דוגמת העתונאי והעסקן הפטרבורגי, המנוח צדרביום ובבחינה אחרת אפשר להשוותו לעתונאי ועסקן אחר, לסוקולוב, יבדל לחיים טובים.

כי היה מר שרהזון לא לבד עתונאי חריף ויודע את נפש הקהל, לא לבד משכיל תורני חובב ומוקיר רבנן, ב"א גם עסקן חרוץ וזריז בעניני הצבור. בעירו ניו-יארק היה תמיד מן הראשונים לכל דבר טוב ומועיל וכשהתעוררה התנועה הלאומית-הציונית החדשה הבין גם הוא להעריכה ראשונה, למרות האזרחיות האמריקנית והחופש, שכבר הספיק להתחנך בה, ועתוניו היו תמיד משגב לתנועתנו. אפס לא היה מעולם מן הקיצונים. בתור יהודי תורני ואדוק היה מראה גם פנים שוחקות ביותר להציונות המזרחית, אבל גם בזה שמר תמיד את הדרך הממוצעת וכמו שלא היה לוחם בשביל איזו דעה קיצונית, כן לא היה לוחם כנגד דעה בזו, אפילו אם בעצמו לא היה מאוהביה. רק את מפלגה קיצונית אחת רדף בחמה שפוכה, את הסוציאליסטים. היהודים בטוח אני, שלא מפני קיצוניותם, כ"א מפני חוצפתם הבלתי בעלת-תכלית ושנאתם הכבושה ליהודים וליהדות. צריך לדעת, שאין בכל העולם דוגמת הסוציאליסטים היהודים אשר באמריקה ולונדון ובמקצת גם בגליציא. אין אלה בעלי תורה סוציאלית ידועה, אינם אפילו אויבי הדת בו במובן, שאפשר להגיד זאת על הסוציאליסטים הנוצרים באירופא, אבל אלו הם חבורה של צוררי ישראל מן המין היותר נבזה והיותר גרוע; אלה הם ברובם אנשים חסרי כל מדע והשכלה, בורים גמורים ובוערים מוחלטים, שאת כל חכמתם שאבו מתוך מספר פחות או יותר גדול ספרי זרגון שקראו ועל יסוד אותה „התורה הרחבה", הנם רוצים לא פחות ולא יותר אלא שכל עם ישראל יכרע לפניהם ברך וישמע לפקודותיהם. ומכיון שאין עם ישראל רואה עצמו מחויב אפילו לזכותם בשום-לב רציני, הרי „אומה זו ריאקציונרית, תורתה פלסתר, אנשיה חבר שודדים כלם", ואין דבר רע שלא יהיה ראוי שיבוא עליה. בקצרה, הנם שונאי ישראל במובן הפשוט והגס של מלה זו, ואין בינם ובין האנטיסימיטים הנוצרים אלא שנוי השם בלבד.

כנגד אלה הזדיינו תמיד עתוני שרהזון ומזדיינים הם גם היום בכל תקף כלי זיינם, בכל חריפות וחדוד הפה, שיש לסופריהם בעלי הכשרון, ועל דא בודאי חייבים אנו להם תודה רבה!

את ה' כ"צ שרהזון זכיתי להכיר גם פא"פ. זה היה על אחד הקונגרסים ואינני זוכר עוד עתה על איזה, מהם. די היה להגיד לי כי נמצא פה גם מלך העתונים האמריקני, בכדי לעורר את כל התענינותי בו. חפצתי להתודע אל האיש הנפלא הזה, שעל קורות ימי חייו ועל המלחמה הגדולה, שנלחם בקשי יומו עד שהצליח להכריעו ולעשות עשר, ספרו לי כ"כ דברים מלבבים ומפליאים. בימים ההם לא הייתי עדיין סופר, שעטו אומנתו, אבל הספרות היתה בכ"ז תמיד תופשת מקום חשוב במחשבותי ובנטיותי הנפשיות. בשבילי היה, איפוא, איש כשרהזון מענין יותר מכל אותם „הגדולים", שבאו אל הקונגרס. שערו בנפשכם! איש שברא ספרות עתונאית רחבה וגדולה יש מאין, איש שע"י חריצותו הנפלאה העלה את עסק העתונות ממדרגת השנוררות של מחברים למדרגת משלח-יד גדול ועשיר; איש שע"י עבודתו הפוריה הצליח לאחד את כל בית ישראל באמריקה למשפחה אחת ולהציל את היהדות מן הכליון והאבדן הרוחני — המעט הוא בשביל לעורר בלב מתפעל ומתלהב כמוני משאות נפש יפות ונהדרות?—

בקשתי, איפוא, ומצאתי את היכולת להתודעות ולשוחח עמו ע"ד מצב היהדות ועתידותיה באמריקה. הרבה דברים מענינים ספר לי, שאין פה מקומם, אבל שיחה אחת חשובה אני חפץ דוקא בעת הזאת לפרסם לפני הקהל: שיחתנו נסבה ע"ד השפה העברית והקוותיה

והמפלגות המתנגדות, כלן התלכדו בקשר אמיץ והנן רוב מכוים, כי גם מפלגת העם הקלריקלית ומפלגה באנפי נלוו עמם, לדרוש הפרדת שני חצאי הממלכה על כל פנים בשדה הבלכלה, שיהיה לאונגריא סדר מכם מיוחד. ההפרדה היא עתה כאלו כבר נעשתה, אין לדמלט עוד ממנה, אף אם גם הרוצים בה מודים שעדיין לא הגיע זמנה. ובכל זאת הן לא יוכל המושל להקים מניסטריום מהוך המפלגות המתנגדות לו ולממלכהו. על כן השבר בעינו עומד, לא נרפא עוד. אחרי שבעלי ההפרדה הם עתה הרוב, אין למניסטריום העתיד להתמנות, לקוות משען רק מהם. על כן רק עמהם בא הגראף אנדראשי בדברים, לשמוע באיזה אופן יעזרוהו, לבונן מניסטריום בן קימא, וראשי המפלגות העבירו על דעתם ויראוהו, כי אינם מהגאים בנצחונם, ואינם נואלים לחשוב, כי יולד גוי בפעם אחת וכל דרישותיהם תמלאנה עתה בכח הרוב. המה יעזרוהו ליסד מניסטריום אפילו על בסיס הברית משנת 1867, יתנו לו את דרישת הממשלה בכסף ובצבא ובברית עם אוסטריא, ביפוי-כח ידוע בשביל אונגריא וגם את תקנות הבית יתנו לשנות במנוחה ובהסכם אל החקיב; כמובן יהיה שנוי התקנות עתה לטובתם, כי ישמור את זכותם בתור הרוב המושל. ואת רדישותיהם העקריות בנוגע להפרדת אונגריא יניחו אל העתיד ולא ידחקו את השעה. ואם לא יבטח בהם המלך, למשול רק בעזרתם וינסה עוד להכריעם ולעשותם לאויבים לו, אז יהיו אויבים קשים והם נכונים להלחם בעד זכותם בכל התחבלות הכשרות. בסוף השבוע הזה יצא דבר ההכרעה מאת הקיסר.

שאלת אלבניא. חמשה עמים מריבים על אדות אחוזת ארץ מקדון: הבולגרים, הסרבים, היונים, הרומנים (קוצו-וואלאכים) והאלבנים. כל עם טוען: כלה שלי, ומאין סטאטיסטיקה ברורה בא כל עם גם בטענה, כי רוב יושבי הארץ המה בניו, ואין איש יכול להכחישם. מלבד חמשת העמים יושבי הארץ, אוחזים הטורקים בידם את הארץ ואוסטריא, לולא קנאת רוסיא ואיטליא, היתה נוחלת כבר, את הארץ למען עשות פעם קץ למהומות ולשפיכת הדמים התמידיות, המתחוללות שם. האלבנים המה עם אינדוגרמני, שרובם המה בעלי דת מחמד. בימי קדם היו נודעים בשם אילירים וגם היונים וגם הרומים עמלו לשוא מאות בשנים להכניעם ולא יכלו, כי המה עם פרא, אשר המות משחק לו. הוא מפיל חתיתו על כל סביביו, כי כלו שודדים ורוצחים ובכל זאת לא זכה מעולם לעשות מלוכה ערוכה ומסודרה ומכל שכן שלא מישל על שכניו. גם הטורקים מושלים בהם רק למראית עין ובאמת המה עוכדים ברשות עצמם וזקניהם מושלים בהם. כל מחוז הוא במלכות בפני עצמה וריב עולם בין שבטיהם ומשפחותיהם. גם לשונם ונמוסיהם ודתיהם שונים במחוזות השונים. רגש לאומי אין להם, כמו שאין להם כתב ודקדוק הלשון וספרות ואף לא ספרי חקים. בימים האחרונים התעורר רגש לאמי בקרב האלבנים היושבים מחוץ לארצם, באיטליא, בצרפת ביון ובסרביא, שכבר רכשו להם מעט השכלה, המה עוררו אגיטציא בין האלבנים, לתבוע לא רק שחרור ארצם מתחת סבלות הטורקים, אם גם בבוש ארץ מקדון, שרוב יושביה, לפי דבריהם, בני עמם הם. ועדי האגיטציא, אשר בחוץ לארץ בחרו להם לנשיא את הנסיך נהיקא והתעמולה חזקה נגר — אוסטריא, שהם מחזיקים אותה לשונאהם האחת, יען כי השתדלה להכריח את השלטן לעשות סדרים בארצו ולהשביח שאון לאמים, כי בתוך המהומה קוו האלבנים להשיג חרותם.

תנועת השחרור ברוסיא. שביתת הפועלים בערים דגדולות פסקה, רק בערי המדינה בפולן המערבית עודנה בתקפה והממשלה שלחה שמה מחלקות צבא חזקות, להשקיט את הפועלים בכח הנשק. המרידה לא הצליחה איפא, כי היתה בלי משטר ובלי ראית הנולד. לא היו המורדים מסודרים ולא רוח אחת נהלה אותם. ההתמרמרות על הנהגת הצבא עצומה והיא מתבטאה עוד פה ושם במעשי רצח מצד הפועלים נגד פקידי הצבא וההנהגה המקומית. באדעסא ירה פועל יהודי על שר הפוליציא גאלאווין; הפצע קשה. בהעלזינגפארם, בירת פינלאנד הרג סטודנט אחר את נשיא הסנאט יאהנסאן על עמדו בצד הצאר לרעת המדינה. בווארשא הרגו הפועלים את כל אלה מן הריקים, שנפתו ע"י פקידי הצבא לבוז הון היהודים.— הפועלים השובתים בפולן המערבית מזוינים, גם דינאמיט הכינו להם. מלחמה בין הצבא ובין הפועלים תוכל לפרוץ בכל רגע. על פולן הושם מצב המצור. מספר הפועלים השובתים כחצי מיליון. הפועלים מכים את כל פועל השב לעבודתו. גם הפועלים במסלות הברזל שובתים.— באנשי הממשלה נעשה שנוי גמור. תחת הנסיך מירסקי התמנה למניסטר לעניני הפנים בוליגין, שהיה עד כה נציב מוסקוא. הוא אינו שואף לשחרר את העם כמירסקי, אבל אומרים עליו, כי אוהב צדק הוא ושומר את החקים וזה דבר גדול ברוסיא. למניסטר למשפטים תחת מוראוויעוו התמנה מאנוחין. הוא נוטה לתקונים. המגיסטר לצבא התפטר ועל בנו הורם המניסטר לחנוך גנראל גלאזוב. המניסטר לצבא סאחארוב התמנה לנציב קאוקז ויפוי כח גדול לו כתקף „משנה למלך". למניסטר לחנוך התמנה רענארד. ועד המניסטרים עוסק בשקירה רבה במעשי התקונים, שהבטיח הצאר ביום 25 בדצמבר. הרבה הנחות תעשינה בקרוב בכל מקצעות הנהגת המדינה. הנחות בעניני הדפוס כבר נעשו.— על דבר מספר הנהרגים בפטרבורג הודיעה סוכנות-הטלגרף הרוסית בתחלה, כי לא יותר מן 96 איש נהרגו. אח"כ, כאשר נודע ברוסיא, כי בחוץ לארץ מספרים ע"ד אלפי הרוגים, הוריעה הממשלה, שעתוני חוץ לארץ מגזמים ובאמת לא נהרגו רק 130. אח"כ בא סופר לפטרבורג ויתן לבו לחקור ולדרוש בכל בתי החולים, מפי פקידי הצבא והשוטרים והנה נודע לו, כי אמנם לא הגזימו העתונים בחוץ לארץ. אז הודיעה הממשלה בעתונים הרשמים, כי בכל אופן לא נהרגו יותר משש מאות. מספר ההרוגים בווארשא לא נודע עד היום הזה ע"פ הודעה רשמית נהרגו המשים ושנים איש.— בתי הספר הגבוהים והתיכונים שובתים עדיין. הסטודטים בפולן דורשים בגלוי, כי יעשו את שפת פולן שלטת בבה"ס בפולן, תחת אשר עד כה שפת רוסיא היא שפת הלמוד והממשלה תעשם בעל ברחם לרוסים.

המלחמה. ביום ד' שבוע זה כלתה שנה מאז החלה המלחמה הגדולה והנוראה במזרח הרחוק, מאז החל גאון רוסיא להשבר, מאז החלה קרן „מלכות עלות-השחר" להתרומם ולידות קרני מלכות הצפון, אשר לגאותה לא היה קצב וגבול. נורא המטבח על שדה-קטל, איומות התלאות, אשר יסבלו שם מיליון בני אדם. אבל גדול גם פרי המלחמה, בבירות תוצאותיה. אין לדעת עוד מה יהיה השכר, אשר תנחל יפן בהמון נצחונותיה. אפשר מאד, כי תתערבנה ממלכות אירופה בדבר בכלות המלחמה ולא תתננה לממלכת יפן לשבוע מעמל העבודה הרבה, אשר עבדה ואשר הוציאה מבחר בניה להורג. אבל רוסיא הנכנעה והמוכה בודאי הרויח הרבה מאד מן המלחמה, למרות אבדת מאות אלפי איש, מיליארדי רובל, ארצות גדולות, טובות ורחבות וכל הצי האדיר ומעוזה בים. לולא המכות הגדולות, שהוכתה רוסיא בחוץ, לא היתה תנועת השחרור מתעוררת בפנים ולא היה הקיסר ושריו נעתרים ליושבי רוסיא הרבים, להקל מעט עלם הקשה ולתת להם זכיות בני אדם ולפדותם מכף לוחציהם ורוריהם — הפקידים העריצים. יום ח' בפברואר יום גדול הוא ברברי ימי העולם, כי בו נשברה קרן רשעים. — נצחון יפן האחרון מהשבוע שעבר גדול הוא הרבה יותר מאשר דמו מתחלה. חיל רוסיא החדש של גנראל גריפנברג היה גדול מחיל אקו היפני. פתאם התנפלו הרוסים הרבים על היפנים המעטים, אחרי מנוחה של חרשים אחרים. ובכל זאת נהפכו היפנים אל מכיהם ויכו כהם מכה רבה, כעשרים אלף חלל, מלבד נפצעים ושבויים. עתה אבדה עצה לרוסיא, אבדה האמונה בשרי הצבא, רפו כל ידים, נמס כל לב. עתה יודע כל צבא רוסיא, כי לא נשלח לאזיא לעשות גבורות, כי אם להטבח ולהקבר קבורת חמורים. תועלת אין עוד מאומה, אלא שאין לפי כבוד הצאר להודות, כי חיל יפן חזק מחילו ולחרול ממלחמה. — בכל אופן נקרא כבר הגנראל גריפנברג מאת הצאר לשוב פטרבורגה ולפי השמועה גם קורופטקין, מצביא כל חיל המלחמה, ישוב עמו, וסאחארוב, מניסטר המלחמה, ילך לנהל את המלחמה.

בארץ החדשה. בההגלות-לב ובתמימות של תיאוריטיקי אמרתי לו, שיש צדקה להעם העברי לדרוש ממנו שיקריב הלק מריחיו, שהוא מרויח, מן העתונות הזרגונית, בשביל להניח אבן פנה לבנין העתונות העברית; עליו להתחיל בהוצאת עתון עברי יומי גדול, כהבנית העתונים הזרגונים שלו, ואם גם יעברו עליו ימים רבים, עד שיתחיל לשאת פרי, אז עליו להקריב את הקרבן הזה.

הזקן לא התרגז עלי בשביל חוצפתי זאת, כ"א אדרבה בבת-צחוק של רצון ובנחת של חכמים השיבנו: „אפשר שכן. אבל טועה אתה אם תחשוב, שרק כסף נחוץ לדבר זה. יכול הייתי לבנות את העתונות העברית באמריקה, אלו היו לי עודנה כחותי הצעירים. אבל את אלה אי אפשר לקנות במחיר. רעיון יסוד עתון עברי גדול בארץ חדשה אינו פוסק מלענין אותי, אבל בלי בחותי הצעירים אינני רואה לע"ע שום יכולת. קודם כל אין אצלנו סופרים עברים מובשרים לעבודה עתונאית במובן האירופאי. וע"ב אלו גם אפשר היה לקוות שימצא קהל הקוראים הנחוץ אין הדבר אפשרי לעת-עתה. אבל הנה זרם האמיגרציה אינו פוסק ועתה הוא מביא אלינו בכל פעם יסודות יותר משכילים ויותר מחונכים חנוך עברי לאומי. אולי הגיע בקריב השעה המובשרת ואז בודאי המצא אותי מוכן לפקורתה".

השעה המובשרת הנה, או שכבר הגיעה או שהיא מתקרבת בצעדים מהירים מאד, אבל ר' כ"צ שרהזון איננו ואי אפשר לו עוד „להיות מוכן לפקודתה" — אפשר שישימו זאת אל לבם בניו ויורשיו של המנוח ויחד עם ירושתו החומרית ירשו גם את רעיונו הגדול והחשוב — לשמח את האם השכולה בבניה, לבנות משכן לשפת אומתנו היפה, לחיות גם באמריקה את שפת ההחיה שלנו.

ר' כ"צ שרהזון מת. גדולים היו מעשיו בהייו. עתה ינוח על משכבו בשלום. אבל הוא הניח אחריו בנים, שגם הם עסקו עמו ובודאי יעסקו גם להבא בעבודת הזורנליסטיקה היהודית, אפשר איפוא לקוות, שהם יגמרו את אשר לא נתן המות לגמור לאביהם המנוח, ייסדו עתון עברי יומי גדול ויקראוהו ע"ש אביהם המנוח, והיה זה למצבת זכרון עולם מתאים לחשיבות המת הגדול ולשפת אבותינו יביאו תשועה גדולה.

מי יתן!

משה קליינמאן.

על המצפה.

משנכנס אדר מרבין בשמחה!

לשמיח אנו צריכים ולכבות אנו רוצים.

בשבאתי היום לבית הבנסת להתפלל, עודני עומד על המפתן, הופיעה לעיני הפתקא, רכת הצבעים „משנכנס אדר מרבין בשמחה", התולה על הקיר. התבוננתי אל האנשים הבאים להתפלל, אם באמת מרבין בשמחה המה, אך לא נראו בהם אף עקבות שמחה. התבוננתי אל הנערים ואשמע אחר אומר: בשנה הזאת בפלים לשמחה, אדר ראשון וארר שני. אוי לה לשמחה, שצריכים לצוות עליה, ואוי לגבר

החייב לשמוח ואנוס להטמין גלי הדמעות בגרונו והאנחות בלבו. הדמעות תתפרצנה מעיניו או תחנקנה בגרון, האנחות יעלו מאליהם מלבנו. התלגרף מודיע, כי עוד לא שקטו המרידות במאראקא ותוחלת אחינו אשר קוו, כי בהשפעת ממשלת צרפת על מאראקא יבואו על מקומם בשלום, נכזבה. מרוסיא מודיע התלגרף, כי בעת המרידה שוררו הרבה בתי מסחר של יהודים, ולא ישפיקו עוד לוחציהם בזה והם אומרים, כי המרידות היו מעשי ידי יהודים, והכמר נפון העומד בראש המורדים, הוא יהודי, שהמיר דתו למראית עין. רבש"ע מה יעלילו עוד עלינו? מאמריקה מודיע התלגרף, כי הושבו אלף ומאה יהודים מהחוף, מי יודע כמה אלפי נפשות מתחוללים ברעב והאנשים מכרו כל אשר בביתם ויקחו מקל נודד בירם, למען מצוא פרנסתם, ואחרי אשר כבר נצלו מהעלוקית מוצצי הדם, האורבים עליהם אצל הגבולים, ונשיהם מחכות, כי עוד תקבלנה כסף מבעליהן ממדינות הים והנה המה שבים בידים רקניות. מארץ ישראל מודיע התלגרף, כי מחלות מתהלכות שמה. העתונים הרוסים מעלילים עלינו, כי אנחנו בעלי חושים לבד, אבל אין לנו הרגשה, להבין מה היא ארץ מולדת, כדי להלחם בעדה, מריה דאברהם! האם דמם סומק ודם אחינו, הנשפך על שדה הקטל במנדשוריא, חור? ואנחה גדולה תתפרץ מלבנו, המשברת את גופנו וזרם של דמעות ישטוף על לחיינו על הגלות המרה המשתרגת על צוארנו. בהשקיפנו אל מצבם החמרי של אחינו נראה טרגדיה גדולה. בציק העתים ילקו אחינו פי עשרה, כי מעשרה קבים קריזים היורדים לעולם, תשעה נוטלים יהודים, חלק גדול מאחינו סובלים כפן ומחסור ואף אלו שימצאו מחיתם תלויה היא על בלימה ואף רוח מצויה יכולה לזעזעם. בכל ימי גלותנו עוד לא נמצאנו במצב חמרי רע, כאיתו שבימינו. צוררינו בגליציא זממו כלי-נשק חדשים לא רצח ולא שפיכת דמים, כי אם מציקה מיציאלית, כי להם טובים חללי רעב מחללי חרב; חללי-חרב מרעישים את העולם בנאקותיהם והללו מתים בנשיקה. ולכן יסדו אגודות, לקחת את המסחר הקטן מיד היהודים, ומספר האגודות יגדל מיום ליום וכבר עלה מספרן לחמשת אלפים וכבר נכרת אבל מכמה אלפים משפחות. חצי מספר היהודים בגליציא מתים ממש ברעב ולולא זרם ההגירה והחזרה על הפתחים, שהתרבו במדה מבהילה, כי אז גדל המספר. המקלט האחד, אשר מצאו להם אחינו היה ארצות הברית ושמה יהני אחינו מן החופש במלוא מובן המלה, והנה גם שמה נראו עקבות משטמה ואף אלו, המתיחסים בחסד לאחינו, המה בעלי דו-פרצופים ושמאל מקרבת וימין דוחה, כי באמת גם המה רוצים בסגירת הגבול, ובבחירה האחרונה כבר נשמעו מן הבמית, כי טוב לסגור את הגבול וכבר התחילו להגביל שמה כניסת הנודדים, וגם לאלה, שכבר עברו על פי דנים את החוף, חדלה ארצות הברית להיות למכרה-זהב ואף לא למכרה-ברזל וחרפת רעב נכרת גם שמה, והשאלה: לאן ירחיק היהודי נדוד? נשמעת בכל פנה ואין עליה תשובה. ואחרי כל הצרות, התלאות והמציקות, אשר יעברו עלינו, חיבים אנחנו בשמחה שני חדשים! אילי יראה ה' בענייני.

יעקב באב"ד.

ישיבה חדשה בגליציא.

בראדשין. בעירני נוסדה ישיבה גדולה ברשיון הממשלה ונקובה היא בשמה „תורת חיים" וכמאתים בחורים יבקרוה אי"ה. התלמידים יחלקו לשלש כתות. המחלקה הראשונה, התלמידים הגדולים והמוכתרים, אותם ילמד שלש שעות בכל יום הרב הגאון החסיד וכו' מו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ שליט"א, אב"ד וריש מתיבתא, שעור גדול ש"ס, תוספות ופוסקים ולפעמים סוגיא בחריפות ובקיאות. ואת שתי המחלקות האחרות ילמדו שני חכמים מופלגים, חסידים ואנשי מעשה המסוגלים לדבר זה. ואיש אחד הממונה להשגיח על הסדרים, למדן מופלג וחסיד, ישב בבית הישיבה בכל יום, מן הבקר עד הערב. וכי יהיה לתלמידים דבר קשה בלמודם ישאלו את פיו. בכל יום יבא שמה מורה חכם וירא שמים, ללמדם מלאכת מחשבת ובתוב עברית שתי שעות. בישיבה הזאת יתקבלו בין בני עניים, בין בני עשירים, בין בני עירנו, בין בני עירות אחרות. לעניים נתן מזונות ואכסניא. נערים, שלא הגיעו עוד לשלש עשרה שנה או שאינם יודעים ללמוד מעצמם לכה"ה איזה שעור קטן גמרא, לא יתקבלו. בכל חצי שנה יקבלו התלמידים תעודות על אדות מצב התקדמותם בכל עניני הלמוד ועל התנהגותם. כל תלמיד, הבא להסתפח אל הישיבה, עליו לשלם משנים עשר עד שלשים כתרים לחצי שנה, הכל לפי שומת מנהלי הישיבה. הרוצה לבא אל ישיבתנו ללמוד, עליו לשאול אותנו מראש במכתב על פי האדרסה, הנרשמת למטה, אם יש למענו מקום. ויחד עם המכתב ההוא ישלח גם מכתב תעודה מהרב שבעירו, ע"ד תהלוכותיו בדרכי למודו ובדרך ארץ. גם מארקא ילוט במכתבו, למען נשיב לו תשובה. ואם נשיב לו שיוכל לבוא, אזי יוכל לבוא ואי"ה ישבע רצון. זמן השאלה עד ר"ח ניסן הבע"ל ולא עד בכלל. אך מאד נחלה את פני הרבנים בכל אתר ואתר, שלא יתנו תעודות לאלה, שאינם מתמידים בלמודם ולאלה הנשחתים במדות גרועות. כי בחורים כאלה יוכלו ח"ו להשחית את בני הישיבה. חכמים הזהרו בדבריכם. את הבחורים המתמידים בלמודם ונפשם חשקה בתורה ויראת ה', נקרב ונשמרם כאישון עינינו ונשגיח עליהם כאב על בן יחידו. אך הבחורים, אשר אך להוליך את אבותיהם שולל מגמתם, ואך למראית עין הם חפצים לנסוע אל הישיבה ולבם רחוק מן התורה והיראה, לאלה נאמר: הכבד ושב בביתך! במכתב, שיכתבו אלינו, יפורש, אם הבחור ההוא חפץ שיהיו מזונותיו משתלמים מכיסו, או אם רצונו לאכול מארוחת הישיבה חנם, למען נדע מה להשיב לו. חדרי הישיבה הם רחבי ידים ונקיים כחוק, אשר שמה לנו הממשלה. החפץ לדעת את כל פרטי הישיבה ותקנותיה וסדר הלמוד וכו' באריכות, יכתוב לנו ונשלח לו ספר התקנות שלנו חנם. אך יכתוב לנו את האדרסה שלו באר היטב. תקותנו חזקה, כי כל מי, ששביב אש אהבת תוה"ק עוד לא כבה בלבבו, יושיט לנו את ידו הנדיבה לתמכנו, אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיקח חלק במצוה הזאת. גם ערכנו לנו ביבליותקה מכל מיני ספרים שבעולם. וכבר יש לנו הרבה ספרים שונים חדשים וגם ישנים, שהתנדבו אנשים ישרי לב לתת לנו. והננו מחלים את פני כל איש, שיש לו ספרים, שאיננו לומר מתוכם וכל מחברי ספרים, שיאבו נא, לשלוח לנו את ספריהם ויחתמו את שמותם עליהם, למען יהיה להם לזכרון עולם. כי כל אלה שיתמכונו, הן בכסף, הן בספרים, יפרסמו שמותם במכתבי העתים ויכתבו בפנקסנו, למען יזכר שמם עד עולם. וגם אחר מאה ועשרים שנה יזכרו לטוב, כחוק תקנותינו. וכל מי שנדב לבו איתו, לשלוח לנו איזה ספר, אך את הפורטא איננו חפץ לתת מכיסו, יוכל לשלוח לנו על הוצאיתנו. בלב מלא תקוה, כי בלי ספק יגישו לנו כל דורשי תושיה את מנחותיהם ומסת נדבותיהם, איש איש כאשר תשיג ידו, וכי כל אחד יחפוץ לקחת חלק בענין גדול ויקר ערך כזה, הננו מברכים את כל אלה מקרב לבנו ונפשנו והננו אומרים: ישלם ה' פעלכם ותהי משכורתכם שלמה מעם ה' אלקי ישראל, וה' א' אמת, החפץ בטובת עמו ועדתו ובקיום תורתו ואמונתו, הוא יעזרנו להוציא מחשבתנו הקדושה והרוממה לפועל וינחנו במעגלי צדק, כרצון כל יראי ה' באמת. דברי המצפים להרמת קרן התורה וישראל ולביאת הגואל-צדק ב"ב א"ס.

נאם אהרן נעללער, נשיא; גבריאל שוואלב, סגן; נחום לאנטשנער, גזבר; יעקב וויינשטאק, רואה חשבון; דניאל שטערנפעלר, מיסד הישיבה ומנהלה.

האדרסה אל הישיבה:

Daniel Sternfeld, Bohorodczany bei Stanislau
(Galizien).

כבוד לרב.

ביום ה' שבוע שעבר הופיע בעירנו הרב הגאון מו"ה נתן לעווין, לשכון בתוכנו ולשבת על כסא הרבנות, העזובה זה זמן רב. הרב ר"נ לעווין הוא מהרבנים, אשר חזיון בלתי נפרץ הם בדורנו. כי מלבד ידיעתו הבלתי מגבלת בהלכה, כאחד הגאונים הגדולים, יריו רב לו בהספרות הכללות, לפי דרישת הזמן מרב בעיר גדולה. הוא נחשב לרב היודע את מקומו ומכיר את חיבתו ואת עמדתו, ויודע למלאות את חובתו בתור מנהיג רוחני לקהלה גדולה, ועוז וכח בנפשו, לאחה את הקרעים, שבין המפלגות השונות בעיר, הוא הבריח התיכון בין המפלגות השונות. הוא רב הגון במלוא מובן המלה, שבאמת עטרתו הולמתו.

ביום ה' שבוע שעבר בשעה האחת עשרה לפני הצהרים כבר התמלאה חצר מסלת-הברזל המון אנשים מכל המפלגות. במאתים בעלי מלאכה מלובשים בבגדי יום טוב יצאו חוצץ לתחנת מסלת-הברזל לקראת הרב, כי החברה „יד-חרוצים" פה החליטה פה אחד, לחוג חג ביום, אשר יבוא הרב הגאון מו"ה ר' נתן לעווין, לכהן בעירנו בתור אב"ד, ושלא ילכו ביום הזה לשום עבודה. מה יפה ונהדר היה המחזה בחצר מסלת-הברזל! אין לתאר באמר ובדברים. על פני כל הנאספים שכן איזה עונג מיוחד והרגש של שמחה התבטא בכל תנועותיהם, כלם חכו בגעגועים להרגע, שבו יראה כבוד הרב עם הדרת פניו המפיקים חן וענוה. בשעה השניה אחה"צ בא המסע וממנו יצאו הרב הגאון וחותנו הגאון רשכבה"ג מו"ה יצחק שמעלקים האב"ד בלבוב ובנו הרה"ג החכם ר' אהרן לעווין האב"ד בסאמבור ובלוית חמשים איש חשובים מריהטין, שלוו את הרב. הלחץ והדחק לקבלת הרבנים האלה גדלו כל כך עד שכמעט נתמעכו אנשים. ומבית הנתיבות עד בית מעון הרב עמדו צפופים כמה אלפי בני אדם. יריעות יפות התנוססו לתפארת בכל הדרך. והלחץ לפני בית הרב היה גדול מאד, עד שהפוליציה היתה מכרחת להתערב בדבר ולעשות משטר וסדר. אחצה"ר באה אל הרב ריפיטציה מציונים צעירים מכל החברות הציוניות פה, ובראשם מר וויעזענפעלד, מר וואכס ומר דורזאהן וזה האחרון נאם לכבוד הרב נאום עברי ציוני. הרב ענה בשפת עבר: „הנני מקבל אתכם בחבה יתרה תחת תקרת ביתי, כי אני מחבב מאד את הרעיון הציוני היקר לכלני. ותקותי חזקה, כי הציונות פה הוא כהציונות כחוץ, אבל האומות והדת תהיינה קשורות בלבבם ורק אז תהיה הציונית לתפארת לישראל". ובלילה באו למרני עירנו, לדבר דברי תורה עם הרב ויתענגו עד השעה האחת עשרה בלילה. ובליל שבת התאספו רבים מנכבדי עירנו בבית הרב וישמחו מאד לשמוע דברי תורה מפי הרב הגאון הישיש רשכב"ה ר' יצחק שמעלקים מלבוב ומפי רבינו ר"נ לעווין ובסוף גם מפי הרב מסמבור, שהטיף דברי תורה מתוקים מאד. ביום ש"ק בשעה השלישית אחר הצהרים דרש הרב בבית הכנסת, שהיה מלא מפה לפה, דרוש נפלא בפלפול ובמגידות כשתי שעות. כל הנאספים השתוממו מאד, כי כל דבריו היו ערבים לכל אזן שומעת. בדרשתו הראה את בקיאותו הרבה בש"ס ופוסקים ואת כחו לחבב את התורה ואת הדת על כל העם. נקוה, כי בכחו זה יצליח, לרכוש לו את לבות כל אנשי עירנו, לכבדו ולהכיר ערכו ועל ידו תכונן קהלתנו בשלום ובאחוה, לתועלת כל הצבור*).

רישא. מענדיל קארפף.

---

*) אחרי שכבר התקבל הרה"ג ר"נ לעווין ברישא ובכל אופן הבחירה עלתה יפה, מה שלא יוכלו גם מתנגדי ההנהגה הזמנית להכחיש, נחוץ מאד למען השלום ולמען טובת הכלל וכבוד ישראל, שיבטלו עתה מתנגדי ההנהגה את דעתם ויסכימו להתמנות הרב ולא יעמדו על דעתם להמשיך במחלקת אל נא תהי חפץ הנצחון לקו ולמשקלת לחשיבי רישא, כי אם רק טובת הכלל ושלום העיר והרב הגאון בודאי יעשה כל מה שביכלתו לטובת הקהלה וכל מפלגותיה, הלא עתה לא תצטרך עוד קהלת רישא להקים למראית עין רב מלומד, שאינו בן תורה ולתת לו כבוד האב"ד, מכשול, שהתפשט ברוסיא לחרפת עמנו ולקלון דתנו. הלא מאושרה היא הקהלה בהתמנות הרב הזה ובאמת תפארת הוא לה.

המערכת.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. בהיות בקהלתנו ההוצאות יתרות על ההכנסות ובשנה הזאת עולה הסכום החסר לעשרים אלף כתר, קבעו פרנסי הקהלה מס חדש על הנשואין. בישיבת מועצת הקהלה, שהיתה ביום א׳ שבוע זה הרצה הפרנס מר אברהם מרגליות על אדות ההצעה הזאת. המס הזה נהוג בבר בווין ובלבוב. מס הקהלה הרגיל גדול הוא למדי ואין להרימו עוד. מס אחר יהיה משא ככד על אנשי הקהלה ולא כן במס הזה. בנשואין מוצא כל יהודי אמיד כסף רב כל כך על מותרות מכל המינים עד שמס לקהלה באין יהיה בעיניו ולא יקשה לו כלל לתתו. הערכת המס תהי בשלש מדרגות. הראשונה ששים כתר, השנית ארבעים והשלישית עשרים. מזה תכנים הקהלה ששת אלפים כתר בשנה. הפרנס מר מ. ל. אהרנשטיין התנגד לקביעת מס חרש. על הבינונים יהיה זה משא כבד מנשוא. נשואי בת קשה לבה״ב בינוני בקריעת י״ס ואיך נעמים על שכמו עוד הוצאה יתרה? לפעמים יעריך הועד את אחד לתת יותר מכפי כחו ויהיה מכרח להתבזות ולהביא תעודת-עניות. בלי ספק יערימו רבים ויקבעו את החתונות מחוץ לעיר ויגרמו נזק לא רק לקהלה, כי-אם גם לפקידי הקהלה, רבנים חזנים וכו׳. אל התנגדות מר אהרנשטיין הסכימו ד״ר דייכעס, ד״ר לאקס ומר שמואל לאנדא, יתר הפרנסים הסכימו לקביעת המס. ההצעה התקבלה ברוב גדול בשנוי קצת. ההערכה תהיה לא בג׳ מדרגות, כי-אם בארבע. הראשונה מאה כתר, השנית ששים, השלישית חמשה ועשרים והרביעית עשרה. אסיר לרבנים לסדר קרושין פה עד שיביאו לו תעודה, שהשתלם מס הקרושין. עניים פטורים מן המס. — אנחנו מוצאים את המס נכון וישר; אבל מה תעשה הקהלה בקדושין שלא ע״פ חוק הממשלה, שאין הרבנים משתתפים בהם? בוראי ידעו ראשי הקהלה תחבלה, שלא יהיה „חוטא נשכר". נ.

קראקא. בישיבה האחרונה של מועצת העיר היתה בחירת מלואים לועד הפעל הגדול של קופת החסכון הקראקאי (Kasa oszczędności). י״ד חברים נבחרו ובהם מאחינו יועצי העיר עורכי-הדין ד״ר פישלער, ד״ר גראס, נשיא קהלתנו ד״ר ל. הירוויץ, נשיא לשכת המסחר א. מענדעלסבורג ומחוץ למועצות העיר עורך הדין ד״ר רפאל לאנדא. — ביום א׳ שבוע זה היתה אספה בללית לחברת היכל התפלה לנאורים פה. בראש ישב נשיא הקהלה ד״ר ל. הורוויץ. ד״ר רפאל לאנדא הרצה על ארות פעולת הועד וירם על נס את השתדלות הועד, לפרוק מעל בית התפלה את עול מס הבתים, שהושם עליו שלא כדין ובכל אופן יצליח הועד בעמלו זה. מלבד מס הבתים הטילה כלכלת המסים על החברה „מס אקוויוואלענץ" בסך 3350 כתר ובהשתדלות הועד נגרע הסך הזה לסך 61 כתר. המרציא הזכיר את שנוי התקנות, שעלו במחשבה ואת רשימת סדר העבודה של פקידי הבית. ע״פ הצעת ד״ר אהרנזאהן מפורגורזע הביעה האספה להועד וביחוד לד״ר רפאל לאנדא תודה רבה ובטחון גמיר בפעלו. האספה קבלה גם את שנויי התקנות. בבחירת המלואים נבחרו שוב הנשיא ד״ר ל. הורוויץ, ד״ר ס. אהרנזאהן, מר סיני פעליק, מר יוליום שאנ-זועטער, מר הערמאן אשכנזי ומר יוסף גאלדוואסער.

וויעליטשקא. הרמאי הידוע, הנוסע עם שקי תערובת תבואה, למכרם לאנשים תמימים בתור קאפע, נתפש ביום א׳ שבוע זה ביר הפוליציא בעירנו. ביום ההוא בא לפני הצהרים הנה ויפקד ביד שומר הסף במסה״ב ארבעה שקים מלאים קוקירוץ ומעט קאפע עליהם מלמעלה. בעגלה נסע לקלאסנא, עירה קטנה המחוברה לעירנו, ויגש אל חנוני אחד משה באכנער ויציע לפניו דוגמאות מקאפע יפה, שיש לה בחצר מסה״ב. החנוני נאות ויסבם בשמחה לקנין „המציאה" ויתפאר לפני גיסו, כי עשה עסק יפה וידרוש ממנו ללכת אתו לקבל את הסחורה. גיסו כבר קרא בעתונים על אדות רמאות הקאפע וילך אתו ויבדק את השקים מה למעלה ומה למטה והנה אהה! האנשים מסרו את הנוכל אל השוטרים והוא תפוש. הוא אומר, כי איננו יהודי.
חיים דאמיניץ.

ראזוואדוב. בכפר ביעלין, הסמוך לאולאנוב ולא רחוק מעירנו, נטבע בשבוע העבר עברי אחד מחזיק מעברות המים על נהר סאן, אשר הלך לשבור את הקרח, לפנות מקום למעברתו, הקרח נשבר והוא ירד במצולות. שנותיו היו ששים ויניח אשה ושבעה בנים, יתומים קטנים עזובים ובן אחד בעל אשה. אביו נטבע במקום ההוא לפני עשרים שנה.
צבי אֶבן.

סאנדאווא ווישניא. זרם העמגרציה של פליטי רוסיא עוד לא פסק, והוא הולך ומתגבר בכל פעם. אחינו הגולים חסרי לחם, העוברים דרך עירנו בכל יום ויום לעשרות, וגורלם המר, עוררו רגש החמלה גם בלבות אנשי עירנו, ולפני שבועות אחדים נוסדה פה אגודה, אשר בה יקחו חלק כל אנשי העיר ומטרתה לתמוך בידי הנודדים האומללים האלה כפי האפשר. החברה הזאת תמציא לכל נודדי רוסיא הבאים שער עירנו לחם ומלון, וסך קצוב הגון להוצאת הדרך. בשבוע שעברה באו הנה מלבוב שלשים נודדים בערום ובחסר כל, ומגמת פניהם לאמעריקא דרך ראטערדאם. בראשם עומד מנהיג אחד מלבוב, הוא יליד רומניא וזה בשנים אחדות מתגורר הוא בלבוב, ובראותו צרת אחיו העניים, שאינם יודעים אל מי לפנות ואנה ללכת, החליט להיות להם לרועה, לאסף בעבורם מחיר-כרטיסים ולנסוע עמהם עד ראטערדאם. כאשר נודע לראש הזשנדרמים, כי שלשים יהודים רוסים באו אל הקלויז בית מלונם, ויתן צו כי עד שעה 9 כערב עליהם לעבור את העיר ואסור להם ללון בה, ואם יעברו על דבריו יאסרם במשמר. (כפי השמועה חוק הוא מלפני ראש הקארפוס הפשעמישלאי, שלא לתת להאמגרנטים הרוסים ללון בשום עיר מן המחוז ההוא!). בשמעם זאת החלו לשות עצות בנפשם מה לעשות. רבים בכו בראותם מה מר גורלם, כי אף להנפש מעט מעמל הדרך לא יתנו למו (הם הילכים רגלי מעיר לעיר) וילכו אל ראש הזשנדרמים ויתחננו לפניו ולא אבה לשמוע בקולם. בסוף עלה בידי חברי האגודה הנ״ל, להטות לבו להטיב עמהם, לבל יגרשם מן העיר.
אברהם שטיינער.

בוסק. לפני חג הסכות שעבר בא לעירנו בתוך פליטי רוסיא יהודי מעיר רימאנוב (פלך חרסון) ברוסיא, שהתפאר כי ברח מהצבא בעת עבודתו, וכי עודנו רוק ועבר בבית-חרושת תפונים (קאנפעקט) באדעסא, וגם בבית-חרשת כובעות עבד בקישנוב ושמו יצחק פיטשיינסקי בן המנוח אברהם ירחמיאל פיטשיינסקי. הצעיר בקש לו פה שריך, וימצא בת איש לא עשיר ויתחתן עמה, ואחרי אשר ישב בבית מחותנו יותר מארבעה חדשים ויגרום לו נזק יותר מארבע מאות כתרים במעשה התופנים שאינו בקי כלל במלאכה זו נורע למחותנו, כי אין עיר בשם רימאנוב בפלך חרסון ובאמת הוא מקיוב ויש לו שם אשה וארבעה בנים ושמו האמתי יצחק ברוינשטיין ובקיוב היה רוכל בבגדים ישנים. מעירנו נסע גלינאה ומשם פנה לפשעמישלני. ירעו נא אחינו ב״י להזהר מפני הרמאים. תוארו: הוא כבן שלשים שנה ושערותיו שחורות. הוא רגיל ללמור מסכת יבמות, אף שלא יבין מלה אחת בתלמור.
שמאי שטרוים.

טרנופול. ביום ב׳ שבוע זה, הובל פה לקברות, ראש קהלתנו, היועץ-הקסרי ה׳ בערנארר שיטץ. המנוח, היה טפוס מצוין בעירנו בנדבת לבו ובצדקת פזרונו, וימי חייו היו שלשלת ארוכה של חסרים ומעשים טובים. המנוח היה סמל הטוב והנדיבות, בעל נפש עדינה ואצילה, ואף כי עמר על מרום פסגת הכבוד והגדולה, היה בכל זאת בן נאמן לעמו, ובמשך השנים, שעמד בראש קהלתנו, הרבה לעשות טוב וחסד בעירנו, עמד לאחיו העני בשעת דחקו, וידו היתה פתוחה לכל מבקש עזרתו, ולכן קנה לו לאהבה את לב כל המפלגות בעירנו. כבוד גדול עשו לו במותו. על בית-המועצות ועל בתי ומוסדי הצבור בעירנו הונפו דגלים שחורים לאות אבל. המונים המונים נהרו אחרי מטתו, ובין המלוים נראו גם נוצרים חשובים ופקידים רמי-המעלה. ברחובות, שבהן עברה התהלוכה הארוכה, סוגרו כל החניות. בחצר בית-הכנסת הספידהו הרב אב״ד בדברים קצרים ונמרצים, ויתאר לפני העם את חין ערך המנוח, ואת האבדה הגדולה, שאבדה לעירנו במותו. המנוח השאיר אחריו סכומים הגונים בשביל חברות-החסד והמוסרות הצבוריים בעירנו. שלום לעפרו! בן-עיר.

בראדי. חזיונות מעציבים נחזה פה יום יום. מאות אנשים ינוסו הנה מחרב המלחמה ואחרי נסעם מפה למקומות שונים, לבקש להם מנוח ולא ימצאו, ישובו רבים לארצם דרך עירנו, למות על מרומי שרה קטל. בשבוע שעבר שבו ארבעים איש מלנדון ורבים מלבוב, יען לא מצאו שם עבודה, להחיות נפשם, שלשים מהם שבו לרוסיא, ואחר נהרג על הגבול בשובו. — אמנם אחינו רחמנים וגומלי חסרים הם ובלי תפונה יתמכו את הנודדים בכל עיר ועיר, אבל אין הקומץ משביע את הארי. כי גם בעירנו נוסר להם ועד עזרה, אשר יתמכם בעצה וגם במאכל ובמשתה. כי בתחלה נפלו רבים בידי סוכני שקר ובירי בעלי מלון, אשר פשטו עורם מעליהם, ואם צעקו על חמסם הסגירום בידי הזנדרמים והפוליציא. ועתה ישים הועד עיניו עליהם, לבל יעשקום זרים. חברי הועד המה אנשים מכל מפלגות עירנו, כמשכילים, כחסידים, כציונים כאנטי-ציונים, כלם ישתתפו במפעל הטוב הזה. ראשי הועד המה ד״ר ב. גראס וראש העדה ה״ר משה לאנדא. לבקשתם נתן נציב המדינה רשיון לנודדים להתגורר פה באין מפריע. לכלם הנתן ארוחת הצהרים בבית-הבשול שני שבועות על חשבון הועד, גם מחצית הוצאת הנסיעה בנסעם לעיר אחרת. והנשארים פה ישלמו 12 הלר בעד ארוחת הצהרים, אשר יאכלו לשובע, לחם ושני מיני מזון. ובעד שתי סעודות בשבת, יין לקידוש, חלות, בשר ודגים 48 הלר. ומה רבו ההוצאות והעבודה, להכין אכל בכל יום לכמה מאית איש. בשבת שעברה הוכנו שבע מאות מנות ואחת. להוצאות בית הבשול תתן עתה עדתנו חמשים כתר לחדש. גם חברת האלליאנץ בוויען שלחה שלש מאות כתר, וגם עדת לבוב שלחה הנה שלש מאות כתר, שתי מאות מאוצרה ומאה מחברת „בני ברית" ע״פ הצעת ד״ר עמיל ביק, שהוא ציר הפרלמנט ממחוז בראדי וזלאטשוב. מלבד הטבחית, השפחות והמשרתים, אשר יקבלו פרס, יבאו גם חברי הועד בעת האכל, לשרתם. תהלה יאתה להגביר הישיש מר טוביהו בץ מנהל בית המבשלים, אם כי הוא זקן וידוע חלי, יבא שמה יום יום לעת האכל, לשים עינו על הסדרים. גם נוסד בית משקה-תה, להשקותם חמים במחיר הלר אחד לכוס. ובכל זאת הנם ברעה גדולה. כי לא על ארוחת הצהרים לבדה יחיה האדם. עשרה אי חמשה עשר איש יגורו בחדר צר באויר אי-נקי כצאן במכלא. ואלה, שאין להם לשלם שכר דירה, ישכבו בבהמ״ד בלי כסות ומשכב ויסבלו קר. וזו רעה רבה, כי שערי ארצות אחרות נסגרו לפני נודדים עניים, ופה לא ימצאו עבודה גם בעד מחיר מצער. וגם אם יבקשו לחטוב עצים ולשאב מים ולנקות החוצות לא ימצאו. ומה בצע בהמלטם מחרב המלחמה, אם פחד הרעב נגדם תמיד ולא יוכלו להמלט ממנו, כי-אם בשובם לארצם למות בחרב יפן, כי טובים חללי חרב מחללי רעב. גם בימי רריפת היהודים בשנת 1880 נמלטו הנה אלפי משפחות, אנשים ונשים וטף. אז קם הבארון הירש כמלאך מושיע להם וישלח מלאכו ה״ר עמנואל וויניציאני ז״ל לעירנו, ויושיעם תשועה שלמה. ובעיני ראיתי שמשפחות רבות קבלו תמיכה מהועד שלו משלשה עד עשרה ר״כ מדי שבוע בשבוע, וישלחם לאמריקה בהוצאותיו ושם נתן להם כסף למסחר אי לקנות שדות והנם עתה שלוים ומאושרים בא״ץ. עתה אין נריב כזה.
עוזר קעניג.

חאראסטקוב. מקרה הונאת ממון קרה בעירנו. ר׳ נחום ראטענבערג חובר הפרופינציא פה, נסע להוריו לכפר אצל מוקולינץ. והנה באה טלגרמה מלבוב לאשתו, להמחות מיד מאתים וחמשים כתר על ידי הטלגרף על שם ר׳ ראובן ראטענבערג, אביו של ר׳ נחום המתגורר עתה בהוטל גוטמאנן, האשה ידעה, שיש לחותנה איזה ענין בלבוב, ע״ב שלחה הכסף, ואח״כ השיגה טלגרמה שנית: „מעות קבלתי אגרת תבוא". כבוא בעלה מדרכו נודעה להם המרמה ותיכף נסע ה׳ ר״ב ללבוב. לע״ע עמלו לריק, כי האיש, שקבל את הכסף בתור ראטענבערג בהוטל גוטמאן, נעלם.
יוסף מארגענשטערן.

מאד (אונגריא). בשבוע שעבר נפטרה פה בשנת פ״ב לחייה הרבנית החשובה הישישה מ׳ פינא ע״ה, אלמנת הגאון הקדוש מו״ה אברהם יהודא הכהן ז״ל מחבר שו״ת „קול אריה" האב״ד פה. לתאר את גדל צדקתה ילא העט, כ״ה שנה היתה יושבת בתענית בכל יום ב׳ וה׳. בעשר השנים האחרונות סבלה יסורים גדולים ובכ״ז היתה נעורה כל הלילות ותקרא דברי תורה ותהלים. צדקה הרבה פזרה לאביונים ותתמוך בימין צדקתה את בחורי הישיבה, כל בניה המה גדולים בתורה וביראה. אחד מבניה היה הגאון מו״ה נפתלי הכהן ז״ל, מחבר שו״ת „בית נפתלי" ו„שער נפתלי". אחד מחתניה הוא הה״ג מו״ה אליעזר צוקער דומו״ץ בבערעגסאס. מחמשה וארבעים נכדיה, שעזבה, אזכיר את הה״ג מו״ג שלמה עהרענרייך האב״ר בשימלאו והה״ג מו״ה יוסף שווארץ עורך ומו״ל ה„ילקט יוסף". נ״ח בני נכדים השאירה ושנים דור חמישי. להלויתה התאספו כל אנשי העיר מקטן ועד גדול. הרה״ג מו״ה מרדכי ליב ווינקלער האב״ד פה והה״ג מו״ה חיים צבי עהרענרייך הספידוה כראוי. תנצב״ה.
שמואל.

מקרוב ומרחוק.

הדהמרידה בקראקא. כמו שבווארשא השתמשו ריקים ומשחיתים במרידת הפועלים, לעשות תועבותיהם

ולשלוח יד בהון היהודים, כן היו אלה חלאת האדם נבונים לעשות תחת מסוה סוציאליסטי גם בקראקא, לרגלי הדמונסטרציא, שעשו הסוציאליסטים ביום ה' שבוע שעבר נגד ממשלת רוסיא. בערב יום א' התאספו המון נערים בני בליעל ובלי עבודה ברחוב העיר, להתחיל עבודתם. לולא הפוליציא ואנשי צבא. שהיו נכונים מיד, מי יודע מה היו אלה עושים. לעיני השוטרים התהלכו הריקים חוצץ אל רחובות היהודים. השוטרים ופקידיהם ופרשים רדפו אחריהם וישליכו עליהם המשחיתים אבנים גדולות ויפצעו את פקידי הפוליציא דאַטשקובסקי וניעדזיעלע ואת השוטר שוואינגל פצעים קשים. בכל הרחובות שעברו בהם, נראו עקבותיהם, כי פוצצו שמשיות החלונות וישברו את מנורות הגאז בחוצות, בפוצצם חלון היהודי קעמפלער נזרקו רסיסי הזרוכית אל פני האשה וילדיה ובלם נפצעו פצעים קשים. כן נפצע גם פועל אחד בחוץ. בשעה ח' בערב הצליחו השוטרים לתפוש את הגרועים בכל המשחיתים, 41 איש, מהם הוציאו חמשים ששה וישימו במשמר 35 ובהם ארבעה יהודים. בידי האנשים ובכיסיהם נמצאו כל כלי משחית, מקלות עבים וכלי ברזל שונים. מזה נראה, כי היו נכונים לשבר מנעולים ולבוז בז, פחד היהודים גדל בערב ההוא. כלם התחבאו ויסגרו בעדם. ברחובות היהודים התהלכו אחרי כן פרשים לשמור את המנוחה. ובשעה התשיעית שקטה העיר.

הקשר בסעבאסטאפול. לברלין באו פליטים מקושרי הקשר בצבא רוסיא החונה בסעבאסטאפול. הם מספרים, כי שני גדודים מאנו לירות על המלחים המורדים. פקידיהם השיבו אותם אל הקאסרן ויברו מהם שנים עשר יהודים, עשרה פולנים ושני אשכנזים וישימום בכלא ואת הנותרים שמרו בבית ויכינום לשלחם אל המלחמה במאנדשוריא. ועד הסוציאליסטים שחרו את הפקידים ויוציאום בלילה ויעברו בסירות עד יאלטא. שם קנו להם תעודות מסע מזויפות ויעברו לחוץ לארץ והם הולכים לאמריקה. היהודים והפולנים נשארו בבית כלאם ומי יודע מה יעשה בהם. — וכמו שעשה חיל הצבא אמור (שטרייק) בסעבאסטאפול עשו פקידי הפוליציא אשר בסאראטוב. שר הפלך צוה אותם לדתנהג ביד חזקה ובחמה שפוכה עם הסטודנטים והם לא אבו ויתפטרו כלם ממשמרתם ואמור בזה עשה גם המניסטר מירסקי.

מרידה בארגנטינה. בארגנטינה באמריקה הדרומית פרצה מרידה, שהשתתפו בה גם לגיונות אחדים מן הצבא. תחת יד הועד המרכזי של המורדים עמדו כ"ח ערים במדינה. הממשלה נצחה, חילה הקיף את חיל המורדים ויקחהו בשבי וכמה מאות איש הושמו במאסר. הארץ שוקטה.

*

מסע חברת יהודים לארץ ישראל. דבר מסע הטיול לארץ ישראל, שעורר ועד מכל הארצות, מצא מסלות לו בלבות רבים מאחינו באוסטריא-אונגריא ואשכנז. אנשי שם רבים באשכנז הבטיחו השתתפותם והועד שכר אניה מיוחדה לתכלית זאת. מקום הועד השיירה הוא בודפסט, שער האיתון לארצות המזרח. אף שמקום הועד בבודפסט, כב"ז רק שלישית אנשי השיירה נמצאים באונגריא ויתרם הם באשכנז, באוסטריא, בבוסניא, בבלגריא, בהולנד, ברניא ועוד. את השיירה יקבלו בתרועה בבודפסט ביפו, בירושלים, במושבות היהודיות, בדמשק, באלכסנדריא בקאירו ועוד. להסתפח אל החברה ולדרוש על הפרטים והתנאים אפשר עוד רק עד 15 פברואר, ע"פ האדרסה: Comite der israel. Gesellschaftsreise nach dem heiligen Lande Budapest IV, Vigado-Ter 1.

„אלט-ניי-שוהל" בפראג. הנהגת העיר פראג, שכבר שלחה ידה בביה"ק הישן, מקום קברות הגאונים ותבטל חלק גדול ממנו ותוציא את עצמות אבותינו ותטלטלן אל מקום אחר, נטתה גם ידה על בית-מועצת הקהלה העתיק והנהדר ותהרסהו. נשען אל בית המועצה עומד ביהכ"נ העתיק הנודע בשם „אלט-ניי-שוהל". להרסו לא יערב איש עוז בנפשו, אבל הנהגת העיר תשחית את הדרו, כי תגביה את גובה הרחוב במטר וחצי וביהכ"נ יעמוד קבור באדמה, כביהכ"נ העתיק בקראקא. אומנים נוצרים חובבי דברים עתיקים פנו איפא אל ראשי קהלת היהודים ואל החברות היהודיות בבקשה נמרצה, שיחוסו על הדר זקנת מחמדיהם ולא יתנו לגעת בם להשחיתם. הדבר הזה גורם להתבונן בדבר. הנלמוד מזה, כי אין היהודים בפראג שמים עוד לבם לקנינידם ההיסטורים ואחת היא להם מה יעשו בהם ראשי העיר ועל נוצרים לחלות פניהם, שיחוסו על מחמרי ימי קדם כאלה?

אספות מורי דת. בלבוב היתה ביום ד' וה' שבוע שעבר אספה לאגודת מורי הדת היהודית בבה"ס הכלליים בגליציא. נבחרו הד"ר משה שור לנשיא, מר בערנפעלד מסטרי למשנהו, י' פלאנער, ש. טויבעס, ד' רובענצאהל, מ' באלאבאן, וויסבערג מסטאניסלאו, שפיצער מפארגורזע, האפמאן מטלומאטש, שאבנער מחורוסטוק וביבערשטיין מטרנופול. התקבלה החלטה לבונן למור-השלמה למורי הדת בימי החפש, למען ישתלמו בלמודים. — בווין תהיה ביום ב' שבוע הבא אספת מורי הדת היהודית וחכמים אחרים, לערוך פרוגרמה יחידה לכל מורי הדת באוסטריה, למען לא ילמד כל מורה את הדת כפי דעותיו וכחפץ לבו. — אנחנו מוצאים את כל עמל אספות כאלה לריק, כל עוד לא יהיה ליסוד מוסד בקהלותנו, כי כל מי שאינו שומר את דת ישראל ונאמן לה בכל לבו ובכל נפשו מתוך למוד הרבה ומתוך הכרה לא יהיה לו עסק בדת. עת הוא שידעו זאת בני עמנו, כמו שהם מבינים זאת מעצמם בכל האומניות האחרות. מדוע אין דחנוני הגליצי מצליח בעסקיו? — מפני שלא למד את תורת המסחר ואין לו קרן לרנהיגו ואיך יצליחו במלאכתם מורי דת, שלא למדו את הדת ואינם נאמנים לה בלבבם? כמובן ישנם גם היום מורי דת הגונים וראויים, אבל ישנם רבים מאד, שאינם-כן.

אונגריא סוגרת גבולה בפני יהודים. גם כאשר נשפך זרם נודדי אחינו מרומניא, גזרה דממשלה גזרות קשות נגדם, לבל יוכלו לדתמהמה על אדמת אונגריא אף יום אחד ומכל שכן לשבת פה. עתה מתנבלים האונגרים לחדש את הגזרה נגד אחינו גולי רוסיא, אף שלא יעלה בלל על דעתם לבא שמה. חברת עבודת האדמה האונגרית ערכה בקשה אל דממשלה, לעצור בעד זרם העם „אשר קללת אלקים רובצת עליו" מלבא אל שערי הארץ. גם ראשי העיר בודפסט, אשר הלק גדול מהם יהודים' שמוצאם מגליציא, תמכו בהצעה הזאת, ובאספה רבה שדתאספה לתכלית זאת, התקבלה החלטה, לתמוך בדרישת האנטיסמיטים, לבלתי תת מנוס ליהודי רוסיא, רומניא וגליציא באונגריא. זוהי אהבת דאדם של המתפארים בדת ההסד והרחמים ובלברליסמוס.

אין מכרבים לגדול. בברית המסחר, שכרתה רוסיא עם אשכנז, הסכימה רוסיא, בנודע, לתנאים קשים רבים בעת צרתה, מפני החניפות המדיניות, שתראה ממשלת אשכנז עתה לרוסיא. אחד דתנאים האלה הוא, כי הרשות לנוסעי המסחר בעלי דת ישראל ילידי אשכנז, לנסוע לרוסיא בלי תשלומי מכס בעד בריקת תעודת המסע ולדתהלך בה לארכה ולרחבה באין מפריע. יפוי-כח זה יש לעת עתה רק ליהודי אשכנז.

הגראף פיקלער, שנהרץ דינו למאסר על הסיתו את העם להשמיד את היהודים, התחיל להוציא עתון שבועי בשם „דער רעטטער אויס דער יודענגאָט", בו נדפסו הוצאות מרושותיו ותהלות ותשבחות לו לעצמו. הוא אומר במקום אהד, כי אין דבריו החדים מכוונים בלל נגד היהודים, כי-אם נגד הממשלה. במקום אחר הוא אומר, בי כל השופטים דאשכנזים עברי היהודים הם. הפוליציא החרימה את העתון.

גולי רוסיא. רבים מאחינו אשר יגלו לאמריקה היו רגילים לנסוע דרך חוף ליבאו ע"י הסוכנות קני פאלק ושותפם, שהעבירום דרך הים הבלטי והצפוני לאנגליא ומשם לאמריקה ויהיו פטורים מכל התלאות, שיסבלו הגולים באשכנז. עתה עשתה הפירמא דנ"ל אמנה עם חברת הספינות האשכנזית ותעביר את רגולים דרך אשכנז ודם זקוקים למרחצאות, להסגר ולהקטרה דסינפקציונית והם מקללים ימיהב. — כנודע נטבעה בקיץ שעבר ספינה דנית ועמה יותר ממאה יהודים. יורשיהם השיגו עתה תשלומי נזק ט"ו אלף בתר דניים. מה יגיע מזה לכל האלמנות והיתומים?

הוק תעודות דמבע ברוסיא. ממשלת רוסיא חבטל עתה את חוק תעודות-המסע, שנוסד בעת שכל יושבי רוסיא היו עבדים למשפחות המיוחסות ולא היתה להם רשות לזוז ממקומם וגם לא היה להם צורך לעזוב מקומם. אסור עוד היום ליושבי רוסיא לנסוע ממקום למקום בלי תעודת-מסע. והשגת תעודה כזאת אינה כלה ולא תנתן חנם. היום תבטל הממשלה את חובת תעודות המסע ורק ביהודים תשאר, למען לא יוכלו היהודים לנסוע אל המקומות, שאסור להם לשנת שם. אלה הם התקונים הנעשים עתה ברוסיא; היהודים לא ירויחו הרכה.

שוד היהודים ברוסיא. בווילקאוויסק (ליטא) בזזו חיל המלואים את חניות היהודים. הנזק רב מאר. — במינסק היתה מלחמה בין חיל המלואים ובין הטבחים היהודים, שעמדו נגדם ולא נתנום לבוז. חניות אחדות שודדו.

משפט הומל הגיע לקצו. מליץ ישר ליהודים היה עוד העד הרוסי קלשניקוב. הוא האיר אור אמתי על יחס הנוצרים והממשלה ליהודים, ספר את כל החמס והזדון, שעל האחרונים לסבול, תאר את רוח סבלנותם, את מדותיהם דטובות, את ענותנותם ואת אהבתם את הרעת לשמה. העד פפירנא אמר, כי פקיד צבא עם גדידו שרדו יחד בתי היהודים. בבר נאמו סנגורי הנאשמים הרוסים. הם הזכירו את כל עלילות השקר, שהושמו על היהודים מעולם עד היום בעובדות קימות, את האונאה, הרבית, החוצפה, השנאה לגוים, התלמוד בתור מסור רשעה, הרצח הדתי. הקטיגורים חזקו בנאומיהם את כתב האשמה נגר היהודים, כי המה התכוננו זמן רב להכות את הרוסים, הפרעות הן באמת פרעות, שעשו יהודים ברוסים. את דברי העדים, שהעידו לטובת היהודים, בטלו, באלו לא היו ובטעמים מגוהכים, בכל דבר דמשפט. הרשיעו את היהודים. ליהודים, כנודע אין סנגורים. בי לא יכלו לסבול את זדון ראש השופטים ויתפטרו. תוצאות המשפט לא נודעו עוד בשעה הזאת.

הרוגים יהודים בפטרבורג. בתוך ההרוגים ביום המטבח 22 בינואר בפטרבורג נמצאים חמשה עשר יהודים.

היהודים מתחננים אל ממשלת רוסיא. בימים דאלה יתיצבו ציָרי קהלות היהודים ראדעםא ובקישינוב לפני דמניסטרים, לבקש כי יבטלו את כל החקים ויעשו חוק אחד ומשפט אחד ליהודים ולרוסים.

היהודים בצבא המלחמה. ברוסיא גם לתת צדקה לעניים אסור בלי רשות הממשלה. גדולי היהודים בפטרבורג נטלו רשיון מאת הממשלה, ליסד ועד, אשר יקבץ כסף בשביל לאפות מצות ולשלחן אל ארבעים אלף היהודים, אשר במלחמה במאנדשוריא. בשנה שעברה התענו רבים מן היהודים שם כל ימי הפסח, כי לא אבו לאבל חמץ.

הרב ועדתו. קהלות היהודים בבולגריא וביחוד הציונים פשעו ברב הכולל שלהם, דממונה עליהם מטעם דממשלה, הרב הסופר העברי דציוני ד"ר מרדכי עהרנפרייז. בהדש שעבר היתה בעיר הממלבה אספת צירי הקהלות. כפי הנהוג ישב הרב רכולל בראש. כאשר בקש להתחיל את סדר היום. קרא הד"ר מרקו רומנו מפיליפופל בי בתחלה נחוץ לבחור יושב בראש. הנאספים הסכימו וידרשו בחירת-סתר. בראות הרב כי הצירים חותרים להורידו, עזב את האספה ויאמר, בי אין רשות לאספה להועץ, כי לא נאספו צירי שתי שלישיות משלשים הקהלות. רוב הצירים קראו תגר על זה ובל הציונים התיצבו לנגדו ורק המתבוללים, ביחוד מסופיא, עמדו לימינו. הרב והמתבוללים יצאו ודציונים המשיבו את הישיבה. ליושב בראש נבחר הד"ר רומנו ועל פיו החלט לדרוש דין וחשבון מאת הרב הכולל על פעולתיו. הרב ענה כי אחרי שאין פה שתי שלישיות הקהלות אין לו לערוך דין וחשבון. אפשר מאד בי תכרהנה הקהלות את הרב הבולל, לעזוב את פקודתו.

יהודים בסכנה. בסופיא, בירת בולגריא, עברו שלשה בולגרים, מרמורדים והרוצחים במוקדון, דרך רחוב היהודים ויפגשו בנערה יהודית עומדת בשער בית אביה ויתעללו בה. לצעקתה נגשו יהודים מזוינים במקרחים. המקדונים הוציאו סכינים והיהודים עמדו על נפשם ויורו וייפול מקדוני אחד חלל והנשארים נפצעו. העתונים האנטי-סמיטים דתהילו מסיתים את העם, לעשות זבח ביהודים מעין קישינוב. וכמעט בארח פלא השתקע הדבר.

הגדלת המושבות בארגנטינא. חברת יק"א קנתה עתה בארגנטינא תשעים אלף הקטר אדמה, ליסוד מושבות חדשות ליהודים, במחיר שלשה מיליונים ומאתים.

אלף פעזות (תשיעה מיליוני כתר ומחצה). המוכר קנה את האדמה לפני כ״ה שנה בעד ט״ז אלף פעזות. חברת יק״א תקנה שם עוד מאה ושלשים וחמשה אלף הקטאר. רבים מאחינו גולי רוסיא נוסעים עתה לארגנטינה בעזרת יק״א המעבירתם שמה במחיר מצער. אבל בחרף קשה נסיעה־ בזול בזו.

גאולת הארץ. את „הזמן" מודיעים מירושלים, כי בליל ד׳ שבט נכתב בבית פחת ירושלם כתב אמנה בין ממשלת טורקיא ובין הבאנק הציוני על דבר חבירת מאת אלף דונם אדמה, להושיב עליה פועלים יהודים.

שבויי היהודים ביפן בעיר היפנית מאצויאמא יושבים יותר ממאה יהודים משבויי חיל רוסיא. שם כוננו להם קהלה לפי שעה וביהכ״נ קבעו להם. גבאי ביה״כ פנחס ראחעווסקי כותב אל „הפריינד" בפטרבורג: טובה לנו שבתנו פה, מובן מאליו, כי כל איש מתגעגע אל ביתו ואל משפחתו. אין אתנו יודע עד מתי נשב פה בשבי. חוץ ממנו אין שום יהודי בעיר הזאת וחסרים לנו טליתים, תפילין סדורים וס״ת והננו מפילים תחנתנו לפני אחינו, כי ישלחו לנו את כל אלה. פנאי לנו כל הימים ואין לנו מה לקרוא; חסד גדול תעשו עמנו אם תואילו לשלוח לנו ספרים ועתונים. חג הפסח ממשמש לבא ופה לא יהיו לנו אף מצות ועלינו לבקש, כי ישלחו לנו אחינו ברוסיא מצות בעוד מועד.

אומר ועושה. הבטח הבטיחה ממשלת רוסיא במא־ ניפעסט הידוע בהולד יורש העצר, כי תתאמץ להמעיט את העשוקים והנה הקימה דבריה — שלחה את הקוזקים ויהרגו רבים מהם.

משדה הספרות והמדעים.

על דבר המבטא הספרדי, אשר רבים מתנגדים לו, חפץ אני להעיר דברים אחדים: מנקודת הראות של הפלולוגיה לא נוכל להחליט איזה המבטא הוא הנכון. ולכאורה נראה, שהמבטא הספרדי קדמון מאד ויש ידים מוכיחות לזה. כמו למשל המבטא הספרדי איננו מבדיל רק הבדל דק בין בג״ד כפ״ת הדגושות והרפויות ומגמרא ברכות (ט״ו ב) נראה ג״כ שבימי חכמי התלמוד לא הבדילו בין רפויות ודגושות באופן בולט, כמו שאנחנו מבדילים. גם הברת הח׳ יבטא הספרדי במבטא דומה מעט להברת הה״א, וכפי הנראה בטאו אותה בימי חז״ל ג״כ על דרך זה, כי הם ז״ל דרשו בהט אבנים שמתחוטטות (מעילה י״ב). מהיות משה מחיותיה דשה (פסחים פ״ט) ובהגה רבות. גם הברת התנועות הגדולות, הדומה להברת התנועות הקטנות נראה, שהיתה נהוגה בימי חז״ל (עין בספר „משען מים" מזאבלודובסקי.) גם קדמוני המדקדקים לא ידעו עוד את ההבדל בין תנועות גדולות וקטנות. הרד״ק הוא הראשון, שיצא לחלק בין ת״ג ובין ת״ק, והרבה בללים בנוגע להנקוד והשמות והשתנות התנועות נבללים במבטא הזה. ובבל השפות מותרגמות המלים העבריות עפ״י המבטא הנ״ל ובידוע שאבו כל המתרגמים מהעתקת השבעים. — לעמת זה נראה, כי הבלשנים הגדולים, כמו געזעניוס ופינסקער ויהושע שטיינבערג מבכרים את המבטא האשכנזי על הספרדי והם מביאים ראיות פילולוגיות, כי המבטא האשכנזי הוא הנכון (חוץ ממבטא הקמץ וההולם). אך עפ״י הסתבלות מדעות, והמציאות תוכיח לנו, כי המבטא הספרדי צלצלו נאה ומלבב ועלול הוא לתקן תקון יסודי ושרישי את כל השגיאות והשבושים הברובות בעקב מבטאנו אנו.

סטאניסלאו. **יעקב פראסט הכהן.**

ארגז מכתבים.

העללער ה׳: הביטה בארגז המכתבים גליון ה׳. — נ״א קול׳: סלח נא, יש לנו דברים נחוצים יותר, להדפים ב„המצפה"; הועל לא יועילו דבריך. — אמ״ב: עוד חצי כתר. — את אלה מקוראינו הנכבדים, השולחים לנו מאמרים ע״ד החברות הציוניות בעריהם, השוכחית מטרתן וישנוה שנתן, נעיר, כי במאמרים אי אפשר להעיר ולעורר. לזה נחוץ מעשה ממשי ולא נוכל בכל חפצנו הטוב לפנות להם מקום ללא הועיל. — א. ב. ג.: המאמר לא נכתב בסגנון ספרותי; שטחי הוא. הפלאה בעניני משפח לא נתערב.

שרה באנאט — רפאל שופרמן

מאורשים.

טארנוב. — דרוהוביץ.

ברגשי אהבה ויקר כל בכוד הנני מברך את רעי וידידי בנפשי הו״ב ובי׳ במר ארי׳ ליבוש טאנגענבוים מבאראנוב: לבאו תחת צל אפריון את בת ה״ה מו״ה שאול קאראל מקראקא. **מנחם פאטאשער.**

הננו מברכים את חברנו הנכבד מר משה קאנארעק לחתונתו עם מרת חנה חיים ומחיר הטלגרם הננו נותנים כתר לקה״ל. **גבאי ביהמ״ד „בית ישראל".**

הנני מברך את מו״ה אהרן הכהן שפירא לחתונת בנו מר אברהם למז״ט עב״ג מרת גאלדא בת מו״ה מענדל קארן ברישא. **העניך פענסטער.**

הנני מברך את מר משה קאנארעק לחתונתו ונותן את מחיר הטלגרמה 60 הלר לקה״ל;

ישראל גאלדבערג.

ממעמקי לבבי אברך את אחי היקר מר אברהם נ״י בברכת מז״ט עם מרת בלימה ליבט תחי׳ מקאלוש.

אייזיק הובעל.

ברגשי אהבה וידידות אברך את רעי הנאמן מר אברהם ב״ץ שפירא לחתונתו עם העלמה גאלדה קארן מרישא. **נחמן נאוואטני.**

מר יצחק פערנהאף מסטאניסלאו מברך את ידידו החכם והסופר העברי מר אברהם לבנסארט לחתונתו בברכת מז״ט.

הננו מברכים את סופרנו הנכבד מר אברהם לבנסארט לחתונתו עם מרת מרים ליבא בת מר עקיבא וויניק מלבוב, שתהיה ביום ד׳ י׳ אדר בלבוב, ומחיר הטלגרם הננו נותנים בתר לקה״ל. **המערכת.**

מר אלחנן שבנא לייסטנער וגיסו מר דוד ברגמאן מברבים את מר מיכל טשאפניק לחתונת בנו מר אליהו משה ואת מר משה קאנארעק לחתונתו ואת מחיר הטלגרמות נתנו לקה״ל ע״י „המצפה" כתר.

בהביעי תודתי לה׳ שלמה רייז, מורה בבה״ס מיסוד הבארון הירש בזאלישטשיק. הנני נודב לבבודו בתר לקה״ל. **אברהם מרגליות בבאיאן.**

ממעמקי לבי הנני מברך בברכת מז״ט את רעי וידידי היקר מר צבי זאלדעשטער לארוסיו עם מרת חנה בת הגביר הנכבד מר מרדכי יהודה זעליגמאן ממאסטי־וויעלקיע ות״ח ותודה על דרשתו הנעימה ועל העלותו זכרון ציון וירושלם בראש שמחתו. **אהרן משה באדעק.**

הנני מברך את ידידי מר יחיאל לעזער מטארנוב וזו׳ להולדת בנם ויזכו לגדלו לתורה ולחפה ולמ״ט ולציוניות. **שמואל וויענער.**

הנני מברך בברכת מז״ט את ידידי מר משה קאנארעק לחתונתו עם מרת הנה חיים. **שמעון רעטיך.**

הנני מברך את מר בנימין [כהנא־שפירא מקראקא לחתונתו. **ש. מ. לזר.**

Wyd.: { **Naftali Hof.** **S. M. Lazer.**

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.

Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu.